

Beyşehir'in Huğlu Kasabasında Yaşayan Türkmenlerin Belirgin Ağız Özellikleri

Okt. Dr. Ahmet Çal

Necmettin Erbakan Üniversitesi Seydişehir Meslek Yüksekokulu
ahmetcal42@gmail.com

Öz

Bir dilin tarihî gelişimini ve söz varlığını ortaya koyabilmek için ağız araştırmaları son derece önemlidir. Buna bağlı olarak Anadolu ve Rumeli ağızları ile ilgili son yıllarda birçok çalışma yapılmıştır. Bütün bu çalışmalara rağmen incelenmesi gereken daha pek çok bölge mevcuttur. Bu bölgelerden biri de Konya ili, Beyşehir ilçesine bağlı Huğlu kasabasıdır. Konya'nın güneybatısında yer alan 1.410 rakımlı ve 3.000 nüfuslu bu şirin kasabanın tarihi 70-80 yıl öncesine dayanmaktadır. Birbirine akraba iki sülaleden birinin Antalya'ya göç etmesi diğerinin de Huğlu'ya yerleşmesiyle kasabanın temelleri atılmıştır. Kendilerine özgü gelenekleri ve ağız özellikleri bulunan Huğlu'yla ilgili daha önce bir çalışma yapılmamış olması bir eksikliklerdir. Bu çalışmada, bu eksikliği gidermek için bölgede yaşayan Türkmenlerin ağızları incelenmiştir. Kasabada yaşayan çeşitli yaş gruplarındaki kaynak şahıslardan derlenen metinlerden hareketle bölge ağzının fonetik ve morfolojik özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağız araştırması, Huğlu (Beyşehir/Konya), Türkmen ağızları, dil özellikleri.

The Dialect Characteristics of the Turkmenians Living in the Town of Huğlu of Beyşehir

Abstract

Dialect research is extremely important in order to reveal the historical development and vocabulary of a language. Accordingly, a number of studies have been carried out in recent years about the dialects of Anatolia and Rumeli. Despite all of these studies, there are many more areas that need to be examined. One of these regions is the town of Huğlu in the Beyşehir district of Konya province. The history of this charming town with an altitude of 1,410 and a population of 3,000, located on the southwest of Konya, dates back 70-80 years. The fact that one of the two relative families migrated to Antalya and the other settled in Huğlu lay the foundations of the town. It is a shortcoming that there is no previous work on Huğlu, which has its own traditions and dialectical features. In this study, the dialect of the Turkmenians living in the region was examined. The phonetic and morphological features of the region have been determined by using the texts compiled from source persons in various age groups living in the town.

Keywords: Dialect research, Huğlu (Beyşehir / Konya), Turkmenian dialects, language features.

Gönderim Tarihi / Sending Date: 28/09/2017

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 14/11/2017

1. GİRİŞ

Ağız araştırmaları, dil bilimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Türkçe için ağız araştırmalarının başlangıcını, net bilgiler olmamakla birlikte, Kaşgarlı Mahmud'a kadar götürebiliriz (Gemalmaz 1999: 5). Anadolu ağızları üzerine yapılan araştırmalar, 19. yüzyılın ortalarında yabancı araştırmacıların eserleriyle başlayan bu alana, 1940 yılından sonra yerli araştırmacılar da yönelmiştir. Ağız çalışmalarıyla ilgili ilk sınıflandırma denemesi İ. Kunos'a aittir (Karahan 1996: IX). Türkiye'de ise ağız araştırmaları ciddi anlamda Ahmet Caferoğlu ile başlamış ve uzun yıllar onun öncülüğünde devam etmiştir (Gülensoy 1999: 16). Son dönemde çok sayıda ağız çalışması yapılmış olmasına rağmen daha araştırılması gereken birçok bölge vardır. Bu bölgelerden biri de Konya ili Beyşehir ilçesine bağlı Huğlu kasabasıdır.

Konya'nın güneybatısında yer alan, Konya'ya yaklaşık 130, Beyşehir'e yaklaşık 35 km uzaklıkta bulunan Huğlu kasabasında temel geçim kaynağı tfekiliktir. Kasabadaki tüfek fabrikasında üretilen tüfekler yurt içi ve yurt dışına ihraç edilmektedir. Nüfusun %80'i geçimini tüfek yapımından sağlamaktadır. Geriye kalan kesim ise ticaretle uğraşmaktadır. Bölgenin engebeli olması ve tarım alanlarının çok az olması nedeniyle tarım yok denecek kadar azdır. Öyle ki kasabada hemen hemen hiç traktör yoktur. Hayvancılık, eskiden önemli bir geçim kaynağı iken son yıllarda çok azalmıştır. Tarihi 70-80 yıl öncesine dayanan bölgenin kendine has ağız özellikleri mevcuttur. Öyle ki Beyşehir ve çevresinde bir kişinin konuşmasına bakarak onun Huğlulu olup olmadığını anlamak mümkündür. Bölge ağzının daha çok Türkmenlerin dil özelliklerini yansıttığını söyleyebiliriz.

Bu çalışmada, bölgede yaşayan Türkmenlerin ağızlarının standart Türkiye Türkçesinden ayrılan fonetik ve morfolojik özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Derlenen metinlerin yazıya aktarılmasında kullanılan eviri yazı işaretleri şunlardır:

- : Kendisinden nceki ünlünün uzun olduğunu gösterir.
-  Süreksiz, yarı tonlu, dış eti ünsüzü (/c/-// arası).
- ė Kapalı /e/ ünlüsü (/e/-/i/ arası).
- đ Süreksiz, tonlu, art damak ünsüzü.
- ħ Sürekli, arka damak ünsüzü.
- ˆ Erimek üzere olan /h/ ünsüzü.
- ķ Patlayıcı, tonsuz art damak ünsüzü.
- ķ Süreksiz, yarı tonlu art damak ünsüzü (/ķ/-/đ/ arası).
- ķ Süreksiz, yarı tonlu n damak ünsüzü (/ķ/-/g/ arası).
- ˆn ötümlü, damaksıl /n/ ünsüzü.
- ó Yuvarlak, geniş, yarı art ünlü (/o/-// arası).
-  Süreksiz, yarı tonlu nsz (/p/-/b/ arası).
- ř Tonsuz, dış ünsüzü (/ř/-// arası).
- ƒ Süreksiz, yarı tonlu dış eti ünsüzü (/t/-/d/ arası).
-  Yuvarlak, dar, yarı art ünlü (/u/-// arası).
- ˆ Erimek üzere olan /y/ ünsüzü.
- ˆ İgili nl işareti.
- ˆ Ulama işareti.
- ˆ Varyasyon işareti.

2. FONETİK ÖZELLİKLER

Ses bilgisi ağız çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Zira ağız araştırmalarında standart yazı dilinden farklı olarak yerel konuşma dilleri dikkate alındığından çok sayıda sesle ve farklı yapılarla karşılaşılabilir. Ancak bu ses ve yapıların çoğu ara seslerdir. Bu yüzden fonolojik görevleri yoktur. (Küçükballı-Yastı 2014: 456-457). Çalışmamızın temelini oluşturan Beyşehir ilçesi Huğlu kasabası Türkmen ağızında Türkiye Türkçesi standart yazı dilinde bulunan seslerden farklı olarak tespit edilen sesler kapalı /e/ ünlüsü ve damak ünsüzü /n/'dir.

2.1. Ünlüler

2.1.1. Kapalı e (/é/) Ünlüsü

Kapalı /e/ dil sırtının i'ye nazaran biraz daha geride kabarması ile teşkil edilir (Korkmaz 1994: 5). Türkçede kapalı /e/ ünlüsünün varlığı eskiden beri tartışılmaktadır. Bu sesin varlığı tarihî metin çalışmalarında da her zaman tartışma konusu olmuştur. İslamiyet'in kabulünden sonra kullanılan Arap alfabesinde ünlülerin elif, vav, ye ile gösterilmesi kapalı /e/'nin tespitini daha da zorlaştırmıştır. (Erdem-Gül 2006: 111). Ancak kapalı /e/ sesi tarihî metinler incelendiğinde yazı dilinde varlığını bir şekilde hissettirmiştir (Yavuz 1991: 271-306). Bundan dolayı tam olarak kesinleşmemiş olsa da dilbilimciler tarafından Türkçenin asli sesleri arasında gösterilmektedir (Yılmaz 1991: 151-156). Batı Anadolu ağızlarında bazı yöreler hariç kapalı /e/ ünlüsünün anlam ayırıcı olmaktan ziyade sanki bir ara ses olduğu tespit edilir. (Erdem-Gül 2006: 111). Huğlu kasabası ağız özellikleri incelendiğinde genellikle kök hecede görev yapan kapalı /e/ sesinin çeşitli ses olayları sonucu kök hecenin dışındaki hecelerde de örneklerine rastlanmıştır.

2.1.1.1. Türkçe Kelimelerin Kök Hecesinde Bulunduğu Örnekler

Derlediğimiz metinlerde karşımıza çıkan kök hecesinde kapalı /e/ sesinin bulunduğunu tahmin ettiğimiz sözcüklerden bazıları şunlardır: de-, git-, iyi, et-, ne, iş, yeni, ver-, giy-, yedi, yer, beş, yiyecek, geri.

kız eviñe **gédelle**: / Kız evine **giderler**. (EÖ)

direk gız evine **gèdeyo**: / Direkt kız evine **gidiyor**. (EK)

esgiden dörd **bêş** odu yoğudu. / Eskiden dört **beş** oda yoktu. (FS)

2.1.1.2. Yabancı Dillerden Geçen Sözcüklerde Kullanıldığı Örnekler

Yaptığımız incelemede Türkçe kelimelerdeki kadar fazla olmamakla birlikte Arapça ve Farsçadan geçen birkaç kelimedede de kapalı /e/ ünlüsünün kullanıldığı tespit edilmiştir.

düñkü soyuħda **şey** olmuş payamlar üşümüş. / Düñkü soğukta **şey** olmuş bademler üşümüş. (<Farsça **şey**) (YA)

o **céviz** yenir duħ alı: / O **ceviz** yenir, dua alır. (<Arapça **cevz**) (AD)

hayatımda en **pêşman** olduğum şeylerden biri... / Hayatımda en pişman olduğum şeylerden biri... (< Farsça **peşimân**) (YA)

2.1.1.3. Ses Olayları Sonucu Meydana Gelen Örnekler

Derlediğimiz metinlerde ses olayları sonucu meydana gelen kapalı /e/ ünlüsü için sadece **hêçbi** ve **bişey** örneklerini gösterebiliriz. Bu örneklerde dar ünlü olan /i/, gerileyici ve ilerleyici benzeşme yoluyla kendisinden önceki ve sonraki ünlüleri etkilemiştir. Anadolu ağızlarında ünlü incilmesi genel bir eğilimdir. Ünlüler üzerinde inceltici etkisi bulunan diş-damak ünsüzü "ç" ve ön damak ünsüzü /y/'nin aynı zamanda daraltıcı etkisi de bulunmaktadır (Sağır 2002: 2, 4). **Hêçbi** ve **bişey** sözcüklerinde de bu etkiye bağlı olarak /e/ sesi, kapalı /e/'ye dönüşmüştür.

okey, tavla: oyun düze:ni **hêçbi** zaman olmadı bizim köyde. / Okey, tavla oyun düzeni **hiçbir** zaman olmadı bizim köyde. (YA)

arjantine dünya gupası gazandırdı gendi imka:nñarıyla yani renkli **bişeydi**. / Arjantin'e dünya kupası kazandırdı kendi imkânlarıyla yani renkli **bir şeydi**. (YA)

2.1.2. Uzun Ünlüler

Beyşehir ilçesi Huğlu kasabası ağızında yabancı asıllı kelimelerin haricinde asli uzun ünlülere rastlanmamıştır. Metinlerde tespit edilen uzun ünlüler, ünsüz düşmesi, ünsüz erimesi, ünlü birleşmesi ve hece kaynaşması gibi çeşitli ses olayları sebebiyle uzamış olan ünlülerdir.

2.1.2.1. Ünsüz Düşmesi Sebebiyle Oluşan İkincil Uzun Ünlüler

Genellikle kelime içindeki /ğ/, /h/, /ñ/, /y/ ve Arapça kökenli kelimelerdeki ayn seslerinin düşmesine bağlı olarak ikincil uzun ünlülerin bölge ağızında ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

-ğ-, -ğ-<-g-<-k- ve -ğ-<-ğ-<-k- Düşmesi

ya:ni sizin nerden bu işi **ğavradı:nızı** sö:ledi / Yani sizin (bizim) nereden bu işi **kavradığınızı** söyledi (sordu). (İE)

onu birisi bize alıvêse çoh fena: eyi **olaca:dı** / Onu birisi bize alıvêse çok fena iyi **olacaktı**. (AD)

-h- Düşmesi

ya:ni **ta:minim** lise mezunuydu / Yani **tahminim** lise mezunuydu. (YA)

yaptı:nız hareket **ca:illik** dedim /Yaptığınız hareket **cahillik** dedim. (İE)

ğız evinden para goparı: düün **sajplerinden** alı: / Kız evinden para koparır, düğün **sahiplerinden** alır. (FS)

-ñ->-ğ-) Düşmesi

dirge: ağı yaba: üçü harman aleti / **Dirgen**, atkı, yaba üçü harman aleti. (AD)

abam **onu:la** o ğadar oynardın ki ya:ni çoh fena muflu olurduñ / Ablam **onunla** o kadar oynardım ki yani çok fena mutlu olurdum. (AD)

nêrden gelmişmiş aba: **köyü:** aha:lisi / Nereden gelmişmiş abla **köyün** ahalisi. (AD)

-r- Düşmesi

Bölge ağızında sıkça görülen /r/ düşmesi, genellikle geniş zaman kip eki -r ve üçüncü çokluk şahıs eki -lAr'da görülmektedir. Bunun yanında, +lAr çokluk eki, -yor şimdiki zaman kip eki ve bazı kelimelerin kök ya da gövdelerinde de bu ses olayına rastlanmaktadır. /r/ düşmesi daha çok kelime sonunda olmakla birlikte, kelime içinde görüldüğü örnekler de vardır.

ağşama **ğada:** o ğıyafetlerle **durur:du** / Akşama **kadar** o kıyafetlerle **dururdu**. (AD)

özel **ğavu:ma yapılı:** / Özel **kavurma yapılır**. (AD)

şö:le elinñe **silkeleñi:** / Şöyle elinle **silkelendir**. (FS)

bozuğ para **atalla:** / Bozuk para **atarlar**. (AD)

köyümüzde bir tane **drağdö:** yoğ / Köyümüzde bir tane **traktör** yok. (YA)

gel şurya **otu:** / Gel şurya **otur**. (FS)

sene bin dokuz yüz doksanlı **yilla:da** market işine başladık / Sene bin dokuz yüz doksanlı **yillarda** market işine başladık. (İE)

işde **yastıkla:** mutfakda yemek yapıdımız yerde yığılıydı / İşte **yastıklar** mutfakta yemek yaptığımız yerde yığılıydı. (FS)

dimeğ ki fark **oluyo:** / Demek ki fark **oluyor**. (YA)

-v- Düşmesi

Derlediğimiz metinlerde bir örnekte /v/ ünsüzünün düştüğü tespit edilmiştir.

düünde **pıla**: dağıdılı: öncü ö:lü idi / Düğünde **pılav** dağıtılr. Önce öyle idi. (MD)

-y- Düşmesi

Genellikle **şöyle, böyle, öyle, şey, gayrı** gibi sözcüklerde görülen /y/ düşmesi derlediğimiz metinlerdeki bazı örneklerde varlığını korurken, bazı örneklerde düşmüş, bazı örneklerde de tamamen düşmemiş ancak telaffuzu çok zayıflamıştır.

şö:le eliñne silkeleni: kenara oraya yerine ğonu:du / **Şöyle** elinle silkelenir, kenara oraya yerine konurdu. (FS)

ya:ni **şe** asgerde ben çavuşu:dum / Yani **şey** askerde ben çavuştum. (İE)

çoğ fazla **şe^y** olmamış / çok fazla **şey** olmamış. (AD)

-z- Düşmesi

çamaşı: yıhanan yere ne deni:di **ğı**: / Çamaşır yıkanan yere ne denirdi **kız**. (AD)

Arapçadan Alıntı Kelimelerde Ayn (ع) Ünsüzünün Düşmesi

tabi: bir tane şe^y geldi bi çavuş / **Tabi** bir tane şey geldi bir çavuş. (<Ar. *tâbi*) (İE)

a:det öyleydi / **Âdet** öyleydi. (<Ar. *'âdet*) (FS)

2.1.2.2. Hece Kaynaşmasıyla Oluşan İkincil Uzun Ünlüler**-f- Erimesi**

sizde gèdelle: demi **musta**: / Sizde de giderler değil mi **Mustafa**? (YA)

-ğ-, -ğ-<-g-<-k- ve -ğ-<-ğ-<-k- Erimesi

üş beş çeşit elbise alını:dı yazlık kışlık **soka**: giderken / Üç beş çeşit elbise alınırdu yazlık kışlık **sokağa** giderken. (İE)

ameriħa ırağı işğal **effi:nde** katil buş dèye formasını çıħardı / Amerika Irak'ı işğal **ettiğinde** katil Bush diye formasını çıkardı. (YA)

-h- Erimesi

valla: teyzemiziñ ğızı aynı maalledeydik / **Vallahi** teyzemizin kızı aynı mahalledeydik. (YA)

oñnan so:ra bu sefer **niħa**: gediliyor belediyeye / Ondan sonra bu sefer **nikaha** gidiliyor belediyeye. (İE)

-ñ-(>-ğ~y-) Erimesi

messi da: **gendi**: ğanıdla:madı / Messi daha **kendini** kanıtlayamadı. (YA)

-r- Erimesi

getmen gereken **yelle**: iki bin beşde yène otobüs ile şeye geddiñ / Gitmem gereken **yerlere** iki bin beşte yine otobüs ile şeye gittim. (YA)

-y- Erimesi

cumayı cumartesiye **bağla:n** gece oğlan evünde oğlan arkadaşları şe yapallar yemek yeller / Cumayı cumartesine **bağlayan** gece oğlan evinde oğlanın arkadaşları şey yaparlar yemek yerler. (İE)

oğlan evüne el **öpme**: gederdi / Oğlan evine el **öpmeye** giderdi. (FS)

Arapçadan Geçen Kelimelerde Ayn (ع) Ünsüzünün Erimesi

asgere geñmeden önce şe yaptık onu durdurduk **fa:liyeti** / Askere gitmeden önce şey yaptık onu durdurduk **faaliyeti**. (< Ar. fa'aliyet) (İE)

2.1.2.3. Türkçenin Tarihî Dönemlerindeki Ses Olaylarının İzlerini Taşıyan İkincil Uzun Ünlüler

Bölge ağzında tespit edilen Türkçe kelimelerdeki ikincil uzun ünlülerin çoğu oluşum sürecini tamamlamamış ve ünsüz düşmesi ya da hece kaynaşması gibi ses olaylarına bağlı

olarak meydana gelmiştir. Fakat *yirmi* (<yigirmi) sayısı ve *-yor* (-A yorır) *şimdiki zaman* ekinde görülen ikincil uzun ünlüler, Türkçenin tarihî dönemlerinde meydana gelmiş ve oluşumunu tamamlamış ses olaylarının izlerini taşımaktadır (Küçükballı-Yastı 2014: 462).

zaten **yirmi** aydı seksen üçde asgerlik / Zaten **yirmi** aydı seksen üçte askerlik. (YA)
ben **bili.yoruñ** / Ben **biliyorum**. (MD)

2.1.2.4. Yabancı Dillerden Alınan Kelimelerdeki Asli Uzun Ünlüler

Bölge ağzında yabancı dillerden geçen kelimelerdeki asli uzunlukların genellikle korunduğu tespit edilmiştir.

asgerlik **kıya:fefi** aldı:dan so:na asgerlik başladı / Askerlik **kıyafetini** (<Ar. **kıya:fet**) aldıktan sonra askerlik başladı. (İE)

bi takım **zi:ynet** şeyleri takar / Bir takım **ziynet** (<Ar. **zi:net**) şeyleri takar. (FS)

2.1.3. İkiz Ünlüler

Bir gramer birliğinde iki vokalin yan yana gelmesi demek olan bu hadise Türkçede çok nadir olup aradaki konsonantın erimesi neticesinde ortaya çıkabilir (Ergin 1998: 52). İkiz ünlüler, iki ayrı ünlünün aynı nefes baskısı altında telaffuz edilmesiyle oluşur (Üçok 1951: 91). Bu ses hadisesi Huğlu ağzında genellikle /ğ/, /h/, / ñ/, /y/ seslerinin erimesine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak şimdiki zaman kip eki *-yor*'dan önce gelen fiillerin geniş ünlüleri, yerlerini dar ünlülere bırakması gerekirken dar ünlülerle yan yana telaffuz edildikleri örnekler de tespit edilmiştir.

-ğ-, -ğ-<-g-<-k- ve -ğ-<-ğ-<-k- Erimesi

ormannarı görüyorsun **dejl** mi / Ormanları görüyorsun **değil** mi? (YA)

çoh öyle gayda **deer** bi meyve zebze oluşmaz **souh geçdiğ** için / Çok öyle kayda **değer** bir meyve sebze oluşmaz **soğuk geçtiği** için. (YA)

düün varımış köyde / **Düğün** var imiş köyde. (AD)

-h- Erimesi

hocalar **maallenin** şeyleri öylen camiden çıka: / Hocalar **mahallenin** şeyleri öğlen camiden çıkar. (AD)

yapftınız hareket **cajllik** dedim / Yaptığınız hareket **cahillik** dedim. (İE)

-ñ- Erimesi

yenge dedi ne bişi: dedi **baa** / Yenge dedi ne pişiyor dedi **bana**. (MD)

neyise **düürlük** bitti / Neyse **dünürlük** bitti. (MD)

saş da top deymesse dizerike:... / **Sana** da top değmezse dizerken... (FS)

-v- Erimesi

dibegde **döülürdü** / Dibekte **dövülürdü**. (FS)

-y- Erimesi

köün içinde düdük çalarak dolanlı: / **Köyün** içinde düdük çalarak dolanlır. (AD)

Şimdiki Zaman Kip Eki *-yor*'dan Önce Gelen Geniş Ünlülü Fiillerin Dar Ünlülerle Yan Yana Telaffuz Edilmesi

dil ağzıma **sığmaıyor** demiş / Dil ağzıma **sığmıyor** demiş. (YA)

2.1.4. Ünlü Uyumları

2.1.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumu (Büyük Ünlü Uyumu)

Kalınlık-incecik uyumu, yalın veya eklerle uzatılmış Türkçe veya Türkçeleşmiş bazı alıntı kelimelerde, ilk hecedeki ünlünün taşıdığı kalınlık incelik niteliğinin ondan sonraki hecelerde de yer alması kuralıdır. Aslında bu kural Türkçe sözlerdeki kök hece ünlülerinin öteki hece ünlülerine yaptıkları etkiye göre ortaya çıkan bir benzeşme sistemidir (Korkmaz 2003: 51, 229). Büyük ünlü uyumunun yörede de genellikle korunduğunu söyleyebiliriz.

Fakat standart dilde olduğu gibi bazı ekler ve kelimelerin bölge ağızında da uyum dışı olduğu görülmektedir.

2.1.4.1.1.

-yor şimdiki zaman eki ve bu ekin varyantları standart dildeki gibi uyum dışı olarak kullanılmaktadır.

anam da verme:yceñ **déyoru**: / Anam da vermeyeceğim **diyor**. (MD)

birbillerini **beñiyolarsa** kız isteme: **gidiyolardı** / Birbirlerini **beğeniyolarsa** kız istemeye **gidiyorlardı**. (İE)

yere düşmeden alabilirsen sen **ğazaniysiñ** / Yere düşmeden alabilirsen sen **kazaniyorsun**. (FS)

2.1.4.1.2.

Fazla olmamakla birlikte, standart dilde uyuma girerek kullanılan bazı kelimelerin yöre ağızında uyum dışı kullanıldıkları da görülmektedir.

merdivan inerken **dikkat** edeceñ dedi / **Merdiven** (**Far. Nerduba:n**) inerken dikkat edecen dedi. (YA)

ğari o al atıldığdan so:ra yemek bişiyor / **Gayri** o al atıldıktan sonra yemek pişiyor. (AD)

2.1.4.1.3.

Alıntı kelimelerin büyük çoğunluğunun uyuma girmediği görülmektedir. köyümüzde bir tane **drağdö**: yoğ / Köyümüzde bir tane **traktör**(<Fr. tracteur) yok. (YA)

növale delle: / **Nevale** (<Ar. neva:le) derler. (AD)

2.1.4.2. Standart Türkiye Türkçesinden Farklı Olarak Yöre Ağızında Kalınlık-İncelik Uyumuna Uyan Ekler

Türkiye Türkçesi yazı dilinden farklı olarak bazı eklerin yöre ağızında uyuma girdikleri tespit edilmiştir.

2.1.4.2.1.

+ki aitlik eki yöre ağızında uyuma girmektedir.

óbür **bölüñkünü** çal da gel dedi / Öbür **bölüñkünü** çal da gel dedi. (İE)

dağdaki dağ eri: / **dağdaki** dağ eriği (AD)

2.1.4.2.2.

Standart dilde sürekli ince ünlülü şekli kullanılan ve kalın ünlülü kelimelere eklendiğinde uyum dışı kalan *-ken* zarf fiil ekinin yöre ağızında çoğunlukla uyuma girdiği görülmektedir.

gırgır da ben **çocuhka** çığdı / Gırgır da ben **çocukken** çıktı. (FS)

on iki **yaşındayka** radyodan diñnerdik / On iki **yaşındayken** radyodan dinlerdik. (YA)

2.1.4.2.3.

-i fiilinin düşürülmeden kullanıldığı yerlerde de dil benzeşmesi sonucu bu fiilin uyuma girdiği tespit edilmiştir.

telefon **yoğudu** / Telefon **yok idi**. (FS)

çobanıdı mersinli bi arhadaş / **çoban idi** Mersinli bir arkadaş. (YA)

2.1.4.2.4.

Standart dilde ayrı yazıldığında uyum dışı olarak kullanılan "ile" edatı da yöre ağızında uyuma girmektedir.

tokmağıla dövelle:di / **Tokmak ile** döverlerdi. (İE)

daşı dize: **topula** yıka: / Taşı dizer **top ile** yıkar. (FS)

2.1.4.2.5.

Standart dilde uyuma girmeyen bazı kelimelerin yöre ağzında uyuma girdikleri görülmektedir.

on bir tane **ğardaşız** bö:le / On bir tane *kardeşiz* böyle. (AD)

tamamen **cıvar** köylere dışa dayalı / Tamamen *cıvar* (<Ar. **civar**) köylere dışa dayalı. (YA)

2.1.4.3. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu (Küçük Ünlü Uyumu)

Batı Türkçesinin son dönemlerinde sağlam olarak ortaya çıkan küçük ünlü uyumu Türkiye Türkçesinde belirli bir şekilde hüküm sürmektedir. Diğer Türk şivelerinde bu uyum sağlam bir konuma sahip değildir (Ergin 1998: 72). Bir kelimenin ilk hecesinde düz ünlü varsa sonraki hecelerde de düz, yuvarlak bir ünlü varsa sonraki hecelerde ya düz-geniş ya da dar-yuvarlak ünlülerin bulunması olayına küçük ünlü uyumu denir. Bölge ağzında da bu uyumun güçlü olduğu görülmektedir.

sıhışdırıyorsuñ bezile **barıdı** / Sıkıştırıyorsun bez ile *barutu*. (YA)

özel yapıdırılırdı **pamıhdan** / Özel yaptırılırdı *pamuktan*. (FS)

sabın oyudu / *Sabun* oydu. (AD)

to:uñ bişe: / *Tavuk* pişer. (EK)

Ancak standart dilde bu uyuma aykırılık gösteren bazı kelimelerin yörede de aykırılık gösterdiği belirlenmiştir.

konya oyun havaları **meş^hur** / Konya oyun havaları *meşhur*. (İE)

rado bile çoñ lüks aletidi / *Radio* bile çok lüks alet idi. (YA)

Yöre ağzında, kelime içindeki bazı düz ünlülerin /v/ sesinden sonra yuvarlak ünlüye dönüştüğü, böylece düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırılık gösterdiği görülmektedir.

oğlan **evüñe** el öpme: gederdi / Oğlan *evine* el öpmeye giderdi. (AD)

avculardan isdenirdi / *Avçılardan* istenirdi. (FS)

Şimdiki zaman eki -yor da düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmez.

kaşlarını falan **birleşdiri:yorsuñ** / Kaşlarını falan *birleştiriyorsun*. (EÖ)

nika: **gédiliyor** / Nikaha gidiliyor. (İE)

2.2. Ünsüzler

2.2.1. Damak /n'/si (ñ ünsüzü)

Türkçede üç nazal konsonant vardır. Bunlardan biri de ñ'dir. Bu sesin teşekkülünde hava geniz yoluyla çıkar (Ergin 1998: 48). Türkiye Türkçesinde standart dilde kullanılmamasına rağmen Türkçenin en eski yazılı belgelerinde bile karşımıza çıkan damak /n/ sesi Anadolu ağızlarında da yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Çalışmamıza konu olan Huğlu kasabasında da bu sesin yaygın bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.

2.2.1.1. /ñ/ Sesinin Tarihî Dönemlerdeki İşlevine Yakın Olarak Kullanıldığı Bazı Örnekler Şöyledir:

2.2.1.1.1. Kelime kök veya gövdelerinde

valla: işde **ğadıñna** toplanır esgiden / Vallahi işte *kadımlar* toplanır eskiden. (FS)

krom işleriñi **añnañınca** tüfeklikde iş biraz şey yaptı / Krom işlerini *anlatınca* tüfekçilikte iş biraz şey yaptı. (İE)

2.2.1.1.2. Zamir kökenli ikinci şahıs eklerinde

patates bulgu: salça hepsini birlikde **bişiri:siñ** / Patates, bulgur, salça hepsini birlikte *pişirirsın*. (AD)

topu **vuru:suñ** deyeñ yana: / Topu *vurursun* degen yanar. (FS)

2.2.1.1.3. İyelik kökenli ikinci şahıs eklerinde

top deydi ya **yıkılırdıñ** başdan **alırdıñ** / Top değdi ya **yıkılırdın** baştan **alırdın**. (FS)
gelin olacağını **bildiñ** mi var gızım sağlıkla / Gelin olacağını **bildin** mi var kızım sağlık ile. (AD)

2.2.1.1.4 İkinci çokluk şahıs emir ekinde

geliñ gediñ güreş zamanı deyil / *Gelin gidin* güreş zamanı değil. (YA)

2.2.1.1.5. İkinci şahıs iyelik eklerinde

şö:le alırdın şu **avıcıña** topla:dın / Şöyle alırdın şu *avucuna* toplardın. (FS)

2.2.1.1.6. İlgî hâli ekinde

ilk vardımında bizi **niza:meniñ** içerisine aldılar / İlk vardığımızda bizi *nizamiyenin* içerisine aldılar. (İE)

o **bohçanıñ** ağızına da altına da para gonu:du / O *bohçanın* ağızına da altına da para konurdu. (AD)

2.2.1.1.7. Yönelme ve Belirtme hâli eki almış şahıs ve işaret zamirlerinde

cıgılı derdik **oña** şö:le küçükçük_deş beş dane. / Cıgılı derdik *ona* şöyle küçük küçük taş beş tane. (FS)

memed efendi dedim **buña** gülelle: / Mehmet Efendi dedim *buna* gülerler. (MD)

ya:ni **oñu** birisi bize alıverse çoğ fena: eyi olaca:dı. / Yani *onu* birisi bize alıverse çok fena iyi olacaktı. (AD)

2.2.1.2. /g/, /ğ/, /k/, /k/ patlayıcı damak ünsüzlerinden önceki /n/ ünsüzünden oluşan ikincil /ñ/ sesi

öğretmen geldi **yēñge** dedi ne bişi: bağ / Öğretmen geldi *yenge* dedi ne pişiyor bana. (MD)

tüfegcilikten önce de **marañgozluğ** gağrı tekerleri öküz gağrıları burda meşurmuşuş. / Tüfekçilikten önce de *marangozluk* kağrı tekerleri öküz kağrıları burada meşurmuşuş. (YA)

2.3. Ses Olayları

Bu bölümde, derlenen metinler eş zamanlı olarak inceleneceği için tamamlanmamış ses olayları üzerinde durulacaktır. Dolayısıyla değişim yerine nöbetleşme terimini kullanmak daha doğru olacaktır. Nöbetleşme, anlam ayırıcı, anlam değiştirici veya işlev farklılaştırıcı olmayan dil birimleri değişkenlerinin birbirlerinin yerine kullanılmasıdır (Karaağaç 2015: 84).

2.3.1. Ünlülerle İlgili Ses Olayları

2.3.1.1. Ünlü Nöbetleşmeleri

Ünlü nöbetleşmesi yöre ağızında fazlaca görülmektedir. Tespit edebildiğimiz ünlü nöbetleşmelerini şu şekilde gösterebiliriz:

-a~-e-

merdivan inerken diğkağ edecen dedi / *Merdiven* inerken dikkat edeceksin dedi. (YA)

-a~-u-

o **zumanla**: evler bö:le kerpiç felan deyildi / O *zamanlar* evler böyle kerpiç filan değildi. (İE)

esgiden dörd beş **odu** yoğudu / Eskiden dört beş *oda* yoktu. (FS)

onu: **bubası** geldi / Onun *babası* geldi. (GT)

-e~-ö-

yeyecek getiri: fındığ fısdiğ **nö:vale** delle: / Yiyecek getirir, fındık, fıstık *nevale* derler. (AD)

-e~-ü-

dünya **yörüngüden** çıktı / Dünya **yörüngeden** çıktı. (YA)

-ı~-u- / -i~-ü-

İçerisinde /v/ sesi bulunan bazı kelimelerde bu sesin etkisiyle /v//den sonra gelen /ı/ veya /i/ ünlüsünün /u/ veya /ü//ye dönüştüğü tespit edilmiştir. İçerisinde /v/ sesinin olmadığı bazı kelimelerde de bu nöbetleşmenin meydana geldiği görülmüştür.

yemek verili: dışardan gelen **müsafirlere** / Yemek verilir dışarıdan gelen **misafirlere**.

(GT)

avculardañ isdenirdi / **Avculardan** istenirdi. (FS)

devürsü:n olu: / **Devirsi gün** olur. (EK)

el **dübeyinde** onda döve:sin / El **dibeğinde**, onda döversin. (AD)

-i~-e-

bürgü **geyer** gelin / bürgü (atkı) **giyer** gelin. (İE)

en **peşman** olduğum şeylerden biri / En **pişman** olduğum şeylerden biri. (YA)

-i~-ö-

ğurudulmuş **böber** soğan hepsini birlikte gaynadır / Kurutulmuş **biber**, soğan hepsini birlikte kaynatır. (AD)

-o~-u-

doğdur oranıñ dolması lazım dedi / **Doktor** oranın dolması lazım dedi. (YA)

hanımın gelinlik **fotu:rafı** yoğ / Hanımın gelinlik **fotoğrafı** yok. (YA)

-ö~-ó-

Bazı kelimelerin ilk hecesinde bulunan /ö/ ünlüsünün, yarı art ünlü olan /ó/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir.

bó:le yapacañsın dediler / **Böyle** yapacaksın dediler. (İE)

kaşını **gözünü** çizdi / Kaşını **gözünü** çizdi. (AD)

-u- ~-ı-

özel yapıdırıldı **pamıñdan** / Özel yaptırıldı **pamuktan**. (FS)

içine **barıdıñı çibıgıla** sıñırdırıyorsun / İçine **barutunu çubuk** ile sıkırdırıyorsun. (YA)

namlınıñ içini... / **namlunun** içini... (İE)

-u~-ö-

böyün derebuca:da vardı / **Bugün** Derebucak'ta vardı. (HA)

-ü~-ö-

biri dasdar¹ almış fena **gözel** / Biri dasdar almış fena **güzel**. (AD)

-ü~-ú-

İlk hecesinde /ü/ ünlüsü bulunan bazı kelimelerde bu /ü//nün yarı art ünlü olan /ú//ya dönüştüğü tespit edilmiştir.

Bakkaliye **dúkkanı** veya toplu taşıma eşi /Bakkaliye **dükkâni** veya toplu taşıma işi. (İE)

2.3.1.2. Ünlü Türemeleri**-ø~-i-(i-)**

Kelime başında "ileyende" sözcüğünde görülürken, kelime içinde "neyise" ve "moderin" kelimelerinde bu ses olayına rastlanmıştır.

soyuğ suyu dolduru:k **ileyene**... / Soğuk suyu doldururduk **leğene**... (AD)

neyise rahme:tli bahiyemiymiş / **Neyse** rahmetli bakıyormuş. (MD)

bisiklet çoğ **moderin** bişeydi / Bisiklet çok **modern** bir şeydi. (YA)

¹ dasdar: eşarp

-ø~-u

Şimdiki zaman kip ekinin 3. teklik kişi çekiminde bazen “-yor”un sonunda bir “-u” sesi türemektedir.

anam da bire verme:yceñ **dëyoru** / Anam da bir yere vermeyeceğim **dıyor**. (MD)

nasıl razı olurdunuz evveli diye şey **yapıyoru** / Nasıl razı olurdunuz evveli diye şey **yapıyor**. (FS)

2.3.2. Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları**2.3.2.1. Ünsüz Nöbetleşmeleri****-ç~-ş-**

Süreksiz bir ses olan /ç/ ünsüzü, kelime içerisinde veya sonunda bazen yerini sürekli bir ses olan /ş/’ye bırakmaktadır.

üş noktada **üşken** hedefe isabet ettirdik / **Üç** noktada **üçgen** hedefe isabet ettirdik. (İE)
şimdi yirmi yaşını **geşti** / Şimdi yirmi yaşını **geçti**. (YA)

-ğ~-y-

soyuh suyu dolduru: / **Soğuk** suyu doldurur. (AD)

isteksizlikten **deyil** / İsteksizlikten **değil**. (FS)

-k~-t-

Bir örnekte tespit edilmiştir.

etmek yenilirdi / **Ekmek** yenilirdi. (İE)

-s~-z-

Yöre ağzında birçok kelimedede görülen ünsüz nöbetleşmesidir.

zabahlara gada: çalışı:dı / **Sabahlara** kadar çalışırdı. (HA)

herkez bi avuç yer ondan / **Herkes** bir avuç yer ondan. (AD)

öyle gayda deyer bi meyve **zebze** oluşmaz / Öyle kayda değer bir meyve **sebze** oluşmaz. (YA)

-y~-h-

ondan so:na **cehizde** bi sürü: iş işde / Ondan sonra **çeyizde** bir sürü iş işte. (FS)

2.3.2.2. Sedalılışma

Sedasız /ç/, /f/, /k/, /k/, /p/, /s/, /ş/, /t/ ünsüzlerinin yerlerini sırasıyla sedalı karşılıkları olan /c/, /v/, /g/, /ğ/, /b/, /z/, /j/, /d/ ünsüzlerine bırakmasına sedalılışma denir. Bu durum söz konusu seslerin teşekkül noktalarının aynı yerde olmasındandır (Ergin 1998: 46). Sedalılışmayı ön, iç ve son seste olmak üzere üç grupta değerlendirmek gerekir.

2.3.2.2.1. Ön seste Sedalılışma

Anadolu ağızlarının genelinde olduğu gibi yöre ağzında da ön seste sedalılışma yaygındır.

zokahda deyyi:n deyor / **Sokakta** deyin diyor. (FS)

bi **daş** ucunda da şö:le bi tel yapışıhdı / Bir **taş** ucunda da şöyle bir tel yapışıktı. (AD)

işde ö:le **guzum** / İşte öyle **kuzum**. (MD)

2.3.2.2.2. İç ve Son Seste Sedalılışma

Kelime sonunda bulunan süreksiz ve sedasız ünsüzlerin ünlüyle başlayan bir ek aldıkları zaman sedalılışması standart dilde kullanılan genel bir kuraldır. Bu durum Anadolu ağızlarında da geçerlidir. Fakat hece ve kelime sonlarında bulunan bu ünsüzler genellikle ya sedalıdır ya da yarı sedalıdır. Kendinden önce ünsüz bulunan hece başlarındaki süreksiz, sedasız ünsüzler de tamamen sedalıdır.

doğumu yaşlı ebeler evde **yabdırıldı** / Doğumu yaşlı ebeler evde **yaptırıldı**. (YA)

ğıtlıh varmuş **fakirliğ** varmuş / **Kıtlık** varmış **fakirlik** varmış. (AD)

2.3.2.3. Ünsüz Benzeşmeleri

Bir dil birimindeki seslerin çıkış yeri ve çıkış biçimi bakımından birbirine yaklaşmasına benzeşme denir (Karaağaç 2015: 65).

Yöre ağzında yaygın olarak görülen benzeşmeler şunlardır:

2.3.2.3.1. Gerileyici Ünsüz Benzeşmeleri

Bir ünsüzün kendisinden önceki bir ünsüzü tamamen ya da bir özelliği bakımından kendisine benzetmesine gerileyici ünsüz benzeşmesi denir (Demir-Yılmaz, 2012: 179).

-md~~nd-

Şimdi zarfının yöredeki varyantlarında dış ünsüzü olan -d-'nin etkisiyle geniz ve dudak ünsüzü olan -m-; dış sesi olan -n- ünsüzüne dönüşmüştür.

buranın **şindi** a:detleri deyişdi / Buranın *şimdi* adetleri deyişti. (MD)

şindi yirmi yaşını geçti / *Şimdi* yirmi yaşını geçti. (YA)

-ln~~nn-

Bölge ağzında *yalnız* kelimesinin bazen *yannız* biçiminde kullanıldığı görülmektedir. Bir geniz sesi olan -n- kendisinden önce gelen -l- sesini bazen kendisine benzeterek -n-'ye dönüştürmektedir.

yannız bu mantarla ilgisi yoğdur / *Yalnız* bu mantarla ilgisi yoktur. (YA)

-rl~~ll-

Kelime içindeki -l- sesi, kendisinden önce gelen -r- seslerini kendisine benzetmektedir.

dışarı **qoyuyolla**: / Dışarı *koyuyorlar*. (EÖ)

kesibiçi² **delle:di** / Kesibiçi *derlerdi*. (AD)

bitirelim bu eşi **delle**: / Bitirelim bu işi *derler*. (HA)

-zs~~ss-

sağ da top **deymesse** dizerike: top deydi ya yıkılırdın / Sana da top *değmezse* dizerken, top değıdi ya yıkılırdın. (FS)

2.3.2.3.2. İlerleyici Ünsüz Benzeşmeleri

Bir ünsüzün kendinden sonra gelen bir ünsüzü tamamen ya da bir özelliği bakımından kendisine benzetmesine ilerleyici ünsüz benzeşmesi denir (Demir ve Yılmaz 2012: 179).

ğ(<q-)-q~ğ-ğ

Bu benzeşme *kazak* kelimesinde görülmektedir. İlerleyici uzak benzeşmeyle bu sözcük genellikle *ğazah* şeklinde telaffuz edilmektedir.

işde **ğazah** örülürdü / İşte *kazak* örülürdü. (FS)

-ñl~~ñn-

anla-, *dinle-* gibi bazı kelimelerde bulunan *nazal n*, kendinden sonra gelen -l- sesini kendisine benzetmektedir.

añnamı ne bilmeyoruñ / *Anlamı* ne bilmiyorum. (AD)

radyodan **diñnerdik** / Radyodan *dinlerdik*. (YA)

-nl~~nn-

Kelime içindeki -n- sesinin kendisinden sonra gelen -l- sesini kurallı bir biçimde kendisine benzettiğı görülmektedir.

onnar geride ğaldı / *Onlar* geride kaldı. (İE)

bunna: **kúccúq** şu eki yaşındaydı / *Bunlar* küçük şu iki yaşındaydı. (MD)

² kesibiçi: damadın, geline aldığı kıyafet ve eşyaların sergilendiğı toplantının ismi.

-nd--nn-

Son sesinde -n- bulunan kelimelere ayrılma hâli eki getirildiğinde, ekin başındaki -d- sesi kurallı bir şekilde -n'-ye dönüşmektedir.

o **yönnen** doğuya hiç getmedim / O **yönden** doğuya hiç gitmedim. (YA)

onnan so:ra gınaya gédilirdi / **Ondan** sonra kınaya gidilirdi. (AD)

2.3.2.4. Ünsüz Düşmeleri**-f--ø-**

çift ve *yufka* kelimelerinde tespit edilen karakteristik bir ünsüz düşmesidir.

öküz gağnıları vardı on beş yirmi **çit** / Öküz kağnıları vardı on beş yirmi **çift**. (YA)

üç gün **yuka** yapılıdı / Üç gün **yufka** yapılırdı. (GT)

-h--ø-

Uzun ünlülerden sonra gelen -h- seslerinin genellikle düştüğü görülmektedir.

yaptınız hareket **cajllik** dedim / Yaptığınız hareket **cahillik** dedim. (İE)

düğün **sa:pllerinden** alı: / düğün **sahiplerinden** alır. (AD)

-l--ø-

Nasıl sözcüğünün sonundaki -l-'nin bazen düştüğü görülmektedir. İlerleyici ünsüz benzeşmesine uğrayan *anla-* ve *dinle-* fiillerindeki -l- sesi de bazen düşmektedir. *Altmış* ve *kalk-* sözcüklerindeki -l- de bölgede düşmektedir.

nası deyyiñ / **Nasıl** diyeyim? (EK)

bö:le **ana:dıyoñ** / böyle **anlatıyorum**. (FS)

radyodan **di:nenirdi** / Radyodan **dinlenirdi**. (YA)

bizi dö:me: **kağdı** / Bizi dövmeye **kalktı**. (İE)

bin doğuz yüz **atmış** ihtilaline gadar... / Bin dokuz yüz **altmış** ihtilaline kadar... (YA)

-n--ø-

Genellikle -ken zarf-fiil ekinde görülen bir ses düşmesidir. İlgi ekinin sonunda bulunan -n- ünsüzü de bazen düşmektedir. Bunun yanında *dünür* kelimesindeki -n- sesinin de çoğunlukla düştüğü görülmektedir.

oğula **gederkede** uğra:dık / Okula **giderken** uğrardık. (AD)

neyise **düürlük** bifti / Neyse **dünürlük** bitti. (MD)

onu:la da haber getiriyo: / **Onunla** da haber getiriyor. (FS)

-r--ø-

Kendisinden önceki ünlünün, uzun ünlüye dönüşmesiyle geniş zaman ekindeki -r ünsüzünün çoğunlukla düştüğü görülmektedir.

yüzük **takılı**: / Yüzük **takılır**. (EÖ)

üzümle: **yıkanı**: / Üzümler **yıkanır**. (EK)

esgiden bi evde dört gelin **duru:du** / Eskiden bir evde dört gelin **dururdu**. (HA)

“Sonra” kelimesinin ilk hecesindeki ünlünün uzun olduğu durumlarda da bazen -r ünsüzü düşmektedir. “Bir” kelimesinin sonundaki -r de bölge ağzında genellikle düşürülmektedir.

ondan **so:ña** galhan a:detlerden unduz³ da va: / Ondan **sonra** kalkan adetlerden unduz da var. (FS)

ondan **so:ña** geliñ süsleni: / Ondan **sonra** gelin süslenir. (EÖ)

neyse **bi** atış alanına gëftik / Neyse **bir** atış alanına gittik. (İE)

zaten acelemiz yoğ **bi** paket dağ ver demiş / Zaten acelemiz yok **bir** paket daha ver demiş. (YA)

³ unduz: Damat kız evine içine un ve tuz konulan bir sandık götürür. Bu âdete verilen isim.

Özellikle çokluk eki -lAr ile 3. çokluk şahıs eki -lAr'ın kullanıldığı kelimeler başta olmak üzere bazı sözcüklerde uzun ünlüden sonra gelen -r seslerinin düştüğü görülmektedir.

gıza alnañ **elbisele: gösderili:** / Kıza alınan *elbiseler gösterilir.* (AD)

ben alma: **dünü: geldile:** / Beni almaya *dünür geldiler.* (MD)

çay içeyolla: / Çay *içiyorlar.* (EK)

2.3.2.5. Göçüşme (Metatez)

Kelime içinde yan yana bulunan çift ünsüzlerin veya komşu hece ünsüzlerinin yer değiştirmesine göçüşme denir (Korkmaz 1994: 84). Göçüşmenin nedeni konuşmayı kolaylaştırmak için kelimedeki ünsüzlerin boğumlanma noktalarının kolaydan zora doğru sıralanmasıdır (Gülensoy 1988: 69). Derlediğimiz metinlerde bu ses olayına fazla rastlanmamıştır. Tespit edilen göçüşme olayına şu örnekleri verebiliriz.

-ğr~~rğ-

hemen hemen geriye **dorğu** hep sanat ruhu vardı köyde / Hemen hemen geriye *doğru* hep sanat ruhu vardı köyde. (YA)

-(k>)gş~~şg(<k)-

limon duzuynan **eşgi** yerine ya:ni gurudulu: / Limon tuzuyla *ekşi* yerine yani kurutulur. (AD)

-ny(l>)~~(l<)yn-

kesiynikle eve geder oñu **diynerdim** / *Kesinlikle* eve gider onu *dinlerdim.* (YA)

-rh~~hr-

varsa oturu: yerdik yoħsa **tahrana** ğatar cebimize gederdik / Varsa oturur yerdik, yoksa *tarhana* koyar cebimize giderdik. (AD)

2.3.2.6. Ünsüz İkizleşmeleri

İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin iki farklı heceye ait olmak şartıyla tekrarlanmasına ünsüz ikizleşmesi denir (Karaağaç 2015: 80). Talat Tekin'e göre ünsüz ikizleşmesi ile ünlü uzunlukları arasında bir ilgi vardır. Açık hecedeki uzun ünlünün çekici etkisiyle sonraki hecenin başındaki ünsüz ikizleşir. İkizleşme neticesinde ilk hece kapalı hâle gelir ve uzun ünlü kısılır (1995: 126).

Derlediğimiz metinlerde tespit ettiğimiz ünsüz ikizleşmelerine şu örnekleri verebiliriz.

-c(<-ç-)~~cc-

bunña: **küccük** şu eki yaşındaydı / Bunlar *küçük*, şu iki yaşındaydı. (MD)

-k~~kk-

ya:ni sevündürici hem hüzünñendirici türküler **okkunu:** / Yani sevindirici hem hüzünlendirici türküler *okunur.* (İE)

-ñ~~ññ-

ev halkından birisi **oyaññı oyaññı** sürü: / Ev halkından birisi *o yana o yana* sürer. (AD)

-s~~ss-

essaħdan(Ar.<esahh) da fark olur / *Essahtan* da fark olur. (YA)

-ş~~şş-

beziñe barıdı üsdüne saşma içine **fişşek** oluşturun / Biz ile barutu üstüne saçma içine *fişek* oluşturun. (YA)

-y~~yy-

nası razı oldun anne **déyyo** / Nasıl razı oldun anne *diyor.* (FS)

yavruñ **bilmi:yyoruñ** / Yavrum **bilmiyorum**. (MD)

3. MORFOLOJİK ÖZELLİKLER

3.1. Vasıta Hâli Eki

Hâl, ismin kendi dışında kalan kelimelerle münasebetini ifade eder (Ergin 1998: 129). Vasıta hâli ismin belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu gösterir (Vural-Böler 2012: 151). Huğlu kasabasında vasıta hâli olarak genellikle +XIA eki kullanılmaktadır. Ancak bunun yanında +Xlan, +XnAn, +XA eklerinin de vasıta hâlini karşılamak için kullanıldığı görülmektedir.

toplu **taşımacılığulan** münübüs işletmeciliğine başladık / Toplu **taşımacılıkla** minibüs işletmeciliğine başladık. (İE)

limon **duzuynan** eşgi yeriñe ya:ni ğurudulur / Limon **tuzuyla** ekşi yerine yani kurutulur. (AD)

maradonaya hayatfa ğiyasedilemez / **Maradona'yla** hayatta kıyas edilemez. (YA)

bellék atmak dediğimiz **şeyile** / Bellek atmak dediğimiz **şeyle**. (İE)

topula yıka: / **Topla** yıkar. (FS)

çıbığıla sıhışdırıyorsun **bezile** barıdı / **Çubukla** sıkıştırıyorsun **bezle** barutu. (YA)

get ğızıñ **sağlığlarla** sil gözünü **yağlığlarla**⁴ / Git kızım **sağlıklarla** sil gözünü **yağlıklarla**. (AD)

3.2. Şahıs Ekleri

3.2.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Standart Türkçede olduğu gibi yöre ağızında da duyulan geçmiş zaman, geniş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman kipleriyle birlikte zamir kökenli şahıs ekleri kullanılmaktadır.

1. Teklik Şahıs: -(X)m / -(X)ñ

Standart yazı dilinde kullanılan -Xm eki yörede çok az kullanılmaktadır. 1. teklik şahıs için genellikle -Xñ ekinin tercih edildiği görülmektedir.

ha şeylere **bahıyom** ağır siklet **baharıñ severiñ** / Ha şeylere **bakıyorum** ağır siklet **bakarım severim**. (YA)

yüzüme eyi bak beni unufma **deriñ** / Yüzüme iyi bak beni unutma **derim**. (GT)

oğlanları **biliriñ** / Oğlanlarını **bilirim**. (HA)

ben **biliyorun** / Ben **bilirim**. (MD)

fazla da **hatırlamıyoñ** / Fazla da **hatırlamıyorum**. (EK)

2. Teklik Şahıs: -sXñ / -sXn

Ekin sonundaki "n", genellikle damak "n"si (ñ) olarak telaffuz edilmekle birlikte nadiren "n" şeklindeki kullanıma da yöre ağızında rastlanmaktadır.

topu **vuru:suñ** deyen yana: / Topu **vurursun** degen yanar. (FS)

oñu **yağla:sıñ** bö:le **yaparsıñ** / Onu **yağlarsın** böyle **yaparsın**. (AD)

3. Teklik Şahıs: -Ø

başka giysilere doğru **gideyor** / Başka giysilere doğru **gidiyor**. (İE)

yumak dışarda **düşmüş** / Yumak dışarıda **düşmüş**. (FS)

1. Çokluk Şahıs: -(X)z

şuna **verecez** / Şuna **vereceğiz**. (YA)

iñi **deriz** de biz / İni **deriz** de biz. (FS)

⁴ yağlık: mendil

2. Çokluk Şahıs: -sXnXz

bağçeye geldiniz mi **yörürsünüz** / Bahçeye geldiniz mi **yürürsünüz**. (YA)

bize bóle bóle **yapıyorsunuz** / Bize böyle böyle **yapıyorsunuz**. (İE)

3. Çokluk Şahıs: -lAr / -lA:

kulhü yeme: **deller** / Kulhü yemeği **derler**. (İE)

buña: **gülelle**: / Bunlar **gülerler**. (MD)

3.2.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Standart yazı dilimizde görülen geçmiş zaman ve şart kipleriyle kullanılan iyelik kökenli şahıs eklerinin, Huğlu ağzında şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman kipleri için de kullanıldığı görülmektedir. Örneğin 1. teklik şahıs için hem iyelik kökenli hem de zamir kökenli eklerde benzer yapılar kullanılmaktadır. Diğer Anadolu ağzlarında da örneklerine rastlanan bu tür çekimlerde şahıs eklerinin iyelik kökenli mi yoksa zamir kökenli mi olduğu henüz kesinlik kazanmamıştır (Küçükballı-Yastı 2014: 475).

1. Teklik Şahıs: -(X)m / -(X)ñ

Genellikle -(X)m şeklinde kullanılmakla birlikte bazen -(X)ñ şeklinde de kullanıldığı görülmektedir.

süf **sağardım satardım** / Süt **sağardım satardım**. (MD)

ya:ni çoğ fena mutlu **olurduñ** / Yani çok fena mutlu **olurdum**. (AD)

haffa vanda öğrencilere **söylediñ** / Hatta Van'da öğrencilere **söyledim**. (YA)

ben sizi **bırahdım** artıñ dedi / Ben sizi **biraktım** artık dedi. (YA)

2. Teklik Şahıs: -(X)ñ

İyelik kökenli ikinci şahıs eklerinde Türkçenin tarihî dönemlerindeki gibi damak /n'/sinin korunduğu görülmektedir.

eğer subay assubay olmağ **isdersen** / Eğer subay astsubay olmak **istersen**. (YA)

top deydi ya **yıkılırdıñ** başdan **alırdıñ** / Top değdi ya **yıkılırdım** baştan **alırdım**. (FS)

bunnara oğuma yazma **öğredeceñ** / Bunlara okuma yazma **öğreteceksin**. (YA)

3. Teklik Şahıs: ø

bohcu: kim **açıyosa** o para onu: olu:du / Bohçayı kim **açıyorsa** o para onun olurdu. (AD)

altın **fağdı** / Altın **taktı**. (MD)

1. Çokluk Şahıs: -(X)k, -(X)k, -(X)h

neyse evlendiğ geldiğ / Neyse evlendik, geldik. (MD)

birer oda **paylaşırdıh** / Birer oda **paylaşırdık**. (FS)

gederke:de **uğra:dık** / giderken de **uğrardık**. (AD)

2. Çokluk Şahıs: -(X)ñXz

heç açlıh **çekdiñiz** mi / Hiç açlık **çektiniz** mi? (YA)

nasıl razı **olurduñuz** / Nasıl razı **olurdunuz?** (FS)

3. Çokluk Şahıs: -lAr / -lA:

düğün aşını **aldıla**: / Düğün aşını **aldılar**. (AD)

bó:le yapacağsın **dédiler** / Böyle yapacaksın **dediler**. (İE)

3.2.3. Emir Kökenli Şahıs Ekleri

1. Teklik Şahıs: -(X)yXñ / -i:m

ne **bili:m** / Ne **bileyim**. (AD)

annadayıñ yavruñ / **Anlatayım** yavrum. (MD)

3. Teklik Şahıs: -sİñ

şurdan on gişi **çıhsıñ** / Şuradan on kişi **çıksın**. (YA)

tavan **aħmasıñ** deyi... / Tavan **akmasıñ** diye... (FS)

1. Çokluk Şahıs: -Allñ / -A:llñ / -Allm / -A:llm / -AlıK

Huğlu kasabasında birinci çokluk şahıs emir eki genellikle -Allñ / -A:llñ, bazen de -Allm / -A:llm'dir. Bununla birlikte nadir olarak -AlıK ekinin de çokluk birinci şahıs emir eki olarak kullanıldığı derlediğimiz metinlerde görülmektedir. Bu ekin Eski Kıpçak Türkçesine ait bazı metinlerde de çokluk birinci şahıs eki olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. (Karamanlıoğlu 1994: 116).

baħıñ bu türk bayrağıñı **söke:liñ** / Bakın bu Türk bayrağını **sökelim**. (YA)

dedik ki bi ticari: hayat **düşünelik** / Dedik ki bir ticari hayat **düşünelim**. (İE)

şuraya otu: **bakalım** / Şuraya otur **bakalım**. (FS)

2. Çokluk Şahıs: -(X)ñ

şö:le **oluñ** bö:le **oluñ** muflu **oluñ** / Şöyle **olun**, böyle **olun**, mutlu **olun**. (İE)

geliñ gediñ güreş zamanı deyil / **gelin, gidin** güreş zamanı değil. (YA)

3.3. Şimdiki Zaman Kipi: -yor / -yuru / -yol / -yo / -yyo / -yyor / -yur / -i / -iy

Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasında kullanılan önemli ölçütlerden biri şimdiki zaman kip ekidir. Bu ek, ses yapısı bakımından gösterdiği çeşitlilikle Anadolu'daki ağız gruplarının tespit edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Karahan 1996: XI). Ek, Huğlu ağızında da farklılık göstermektedir. Genellikle -yor ekinin farklı versiyonlarının kullanıldığı şimdiki zaman kipi için bazen -i ve -iy eklerinin kullanıldığı da görülmektedir. -yol eki çoğunlukla üçüncü çokluk şahıs eki -lAr'ın etkisiyle ortaya çıkmıştır. Ekin başındaki -l- kendinden önce gelen -r- sesini kendisine benzetmiştir.

bu **ağrıyıyor** bu **ağrıyor** / Bu **ağrıyıyor** bu **ağrıyor**. (YA)

ko:muřanıñ **déyyoz** / Komutanım **diyoruz**. (İE)

heç kimse **karşılamiyyor** / Hiç kimse **karşılamiyor**. (GT)

kim **açıyosa** o para onu: / Kim **açıyorsa** o para onun (AD)

uzay boşluğuna **gedeyoz** / Uzay boşluğuna **gidiyoruz**. (YA)

filan pasdanede **oturuyur** / Filan pastanede **oturuyor**. (İE)

yenge dedi ne **bişi**: / Yenge dedi ne **pişiyor**. (MD)

oħu bahayıñ **oħuyabili:ñ mi?** / Oku bakayım **okuyabiliyor musun?** (HA)

raħme:ti **baħiyimiymiş** / Rahmetli **bakıyor muymuş?** (MD)

sen **ğazaniysiñ** / Sen **Kazanıyorsun**. (FS)

yaş **deyuru** / yat **diyor**. (HA)

şindiki çocuħlara **bakıyo:n** da / Şimdiki çocuklara **bakıyorum** da... (AD)

gelin evüñü **süslüyolla**: / Gelin evini **süslüyorlar**. (İE)

3.4. Zarf-fiiller

3.4.1. -ke:~-ka:~-ike: ~ken

Bu ek sadece i- fiilinin zarf-fiil ekidir (Ergin, 1998: 346). Standart Türkçede tek şekilli olan ekin Huğlu ağızında, kalınlık-incelik uyumu ve ses düşmesi olayına bağlı olarak farklı kullanımları da vardır.

oħula **gederke:de** uğra:dık **gelirke:de** uğra:dık / Okula **giderken de** uğrardık **gelirken de** uğrardık. (AD)

esgiden harman **işlenirke**: taħ'a olu:du /Eskiden harman **işlenirken** tahta olurdu. (GT)

saba: ezanı **okunu:ka** zuħa: çıkılı: / Sabah ezanı **okunurken** sokağa çıkılır. (EK)

ilkoħul bire **giderken** köyümüzde ceryan yoħdu / İlkokul bire **giderken** köyümüzde ceryan yoktu. (YA)

3. 5. Bağlaç ve Edatlar

3.5.1. ile~ıla~ula~ulan

Yalnız başlarına bir anlam taşımayan, ancak eklendikleri kelime ve kelime gruplarının yardımı ile anlam kazanabilen sözlere edat ya da bağlaç denir (Korkmaz vd., 2010: 192). Türkçede son çekim edatları birer kelime olmakla birlikte morfolojik unsur gibi kullanılabilme özelliklerinden dolayı ekleşmeye, ek olmaya çok müsaittir. Türk dili ekleştireceği herhangi bir unsuru, önce çekim edatı durumuna getirmektedir. (Buran, 2008: 155). Türkçede “ile” edatı da genellikle ekleşmiş haliyle kullanılmaktadır. Ancak Huğlu ağzında bu edatın genellikle ekleşmediği ve ünlü uyumlarına uyduğu görülmektedir.

toplu **taşımacılığulan** münübüs işletmeciliğine başladık / Toplu **taşımacılık ile** minibüs işletmeciliğine başladık. (İE)

topula yıka: / **Top ile** yıkar. (FS)

oğlan da **sağdıçıla** kız evüne gider / Oğlan da **sağdıç ile** kız evine gider. (AD)

çıbıgıla sıhışdınıyorsun **bezile** barıdı / **Çubuk ile** sıkıştıyorsun **bez ile** barutu. (YA)

3.6. Ek-eylem (Ek-fiil / Cevher fiil) “i-“

Eski Türkçede “er-“ yardımcı fiilinin er->ir->i- biçiminde ekleşmesiyle meydana gelen ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiile ek-eylem denir (Korkmaz, 2003: 81). Sadece bir kısım şekil ve zaman eklerini alabilen bu fiilin bazı kipleri vardır (Ergin, 1998: 314). Tek başına bir anlamı olmayan ek-eylemi Türkçede yaygın olarak kullanılır. Anadolu ağızlarında bu ek ünlü uyumuna uyarak “ı-, u-“ şekillerinde de görülmektedir (Gülensoy, 2000: 420). Türkiye Türkçesi yazı dilinde genellikle düşürülen ek-eylemin, Huğlu ağzında çoğunlukla korunduğu ve ünlü uyumlarına uyduğu görülmektedir.

beyaz örtü **varıdı** / Beyaz örtü **vardı**. (İE)

yemeklerimiz **çoğudu** / Yemeklerimiz **çoktu**. (GT)

metalı **bilmezike**:... / metalı **bilmezken**:... (YA)

bi gelin oğşayan gadin **varımış** / Bir gelin oğşayan kadın **varmış**. (AD)

4. SONUÇ

Konya ili, Beyşehir ilçesi, Huğlu kasabasından derlenen metinlerden, yöre ağızıyla ilgili şu tespitlere ulaşılmıştır:

- Türkçenin tarihî metinlerinde görülen, Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmamasına rağmen birçok Anadolu ağzında varlığını sürdüren kapalı e (é) ve damak n’si (ñ) bölgede yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.
- Ünsüz düşmesi ve hece kaynaşması sonucu meydana gelen ikincil uzun ünlüler bölgede yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.
- Büyük ve küçük ünlü uyumlarının bazı istisnalar dışında güçlü olduğu görülmektedir.
- İlerleyici ve gerileyici ünsüz benzeşmelerine bölgede sıkça rastlanmaktadır.
- Vasita hâli eki olarak genellikle +XIA kullanılsa da +Xlan / +XnAn / +XA biçimlerine de rastlanmaktadır.
- Zamir kökenli 1. teklik şahıs eki olarak genellikle -(X)ñ kullanılmaktadır. -(X)m eki çok az kullanılmaktadır.
- Şimdiki zaman kip eki çeşitlilik göstermektedir. Bu kipi karşılamak için -yor / -yuru / -yol / -yo / -yyo / -yyor / -yur / -i / -iy eklerinin kullanıldığı görülmektedir.
- Huğlu ağzında ek-eylemin yaygın olarak düşürülmeden kullanıldığı ve ünlü uyumlarına da uyduğu görülmektedir.

- i) Çalışmada Beyşehir ilçesine bağlı Huğlu kasabasının fonetik ve morfolojik özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

5. DERLENEN METİNLERDEN ÖRNEKLER

...neyse bi atış alanına gëftik bizi tüfek atalla: hesabı yapınca tüfek atışları tabi hemen bölük komutanı bizi görünce şe yapı ya:ni siziñ nerden bu işi gavradı:nızı sö:ledi biz dedik tüfekçilikden nere filan filan filan huğlu kasabası konyaya bağlı beyşehir ilçesine bağlı bö:le bö:le garı ondan soña: kendi silahlarını bize bakım onarım şe'ine aldılar orda asgerli:mizi tamamladık geldiğ ya:ni güzel bi ortam oldu asgerlikte asgerlik arkadaşlarımızla eyi düşüncelerimiz oldu komutanlar severdi bizi neden severdi en önemli şe silah üzerindeki hakimiyet bilgi beceri temizleme mesela asgeryede namlınıñ içini karancalandığını karanca neden oldu:nu annafınca krom işlerini annafınca tüfeklikde iş biraz dağ şe yapı ciddiyyetini kavrayınca biz dağ aranır eleman olmak şe'ine gëftik

İsa ERDOĞAN

...ben alma: dünü: geldile: yedi çocuğ dedile: anam verme:cekdi beş çocuğ dedile: ben biliyoru:n çocuğun biri altı aylı:dı bunna: kuccuk şu eki yaşındaydı a:ba ben çocuğun neyise: rahme:tli bahıymiymiş benden ötürü sö:lemesi ayıp bahmış beni göre:memiş ben onu gör:düm tamam dedim anam da bire verme:ycen yeyoru: rahme:tli ciyerdi ha:zar zormuş hocam neyse evlendik geldiğ eyi burya şe efile: ba: hoş geldin dedi ben de hoş bulduğ memed efendi dedim buña: gülelle: çocuğla: güle: onan so:ra geldim torula: çocu:la: eyiydi:k rahmetli öldü alla: rahmet eylesin birde şurda öğrefmen var benim ine:m var süf saardım satardım öğretmen geldi yenge dedi ne bişi: dedi bağ: bende oña teşekkür dedim. bunñarı aldım dedi...

Mahire DEMİRCİ

...valla: işde gadınna: toplanır esgiden biz çocuğka: telefon yoğudu birbirine sa: oturma: gelece:ni haber efme yoğudu zabah saat dokuzda kimi ev süpürü: kimi bulaşık yıkar kimi ahıra çanağa ineğe şe'ye inmiş olu: gapıya tih tih vurulu: buyurun göltu:nun altında bi ip yuma: ikide miççakla: içinde üstünde gide: geli:di buyrun buyrun yoğudu orda gel bakalım şuraya otu: bakalım dërdik buyurun falan yoğudu ama gayette isteksizlikden deyil şey öylëydi a:det öylëydi şey o gadarıdı yani gö:üş gel şurya otu: ayşe a:ba Fatma aba oturulu: oturudu: naparsınız hafta bazen arada bir olmakla yumak dışarda düşmüş olurdu ip buraya gadar gelirdi işde ö:le yumahda hep böyle sökülmüş düümlü müümlü iplerden olurdu hani yeni yumah filan olmazdı olurdu da çoğ az olurdu

Fatmana SANDAL

...kesibiçi va: oğlan evi aldılıları bohcuyu alı: gëder işde gonu gomşuda toplanır ondan so:ra ortaya bohça getirili: işde şu gızın birinci dakı:mı şu ikinci dakı:mı gıza alınan elbisele: gösderili: şu pijaması şu ayakkabısı deyi: gösderili: o bohcayı: şeyinde de yakını biri aç:dı o bohcayıñ ağızına da altına para gonu:du açan alır o para bohçu kim açıyosa o para onu: olu:du. işde o toplanfının adı kesibiçi delle:di gıyafete bahma günü veya kesibiçi yapılı:dı lokum dağıdıldı:di gëdili: el öpme: el öpülü: lokum dağılı: alayoka dënirdi mantıkca anñamı ne bilmeyoruñ ama genç kızın gıyafetleri genç gıza alına:n gıyafetleri: gız arhadaşları geyeridi. ertesı günü cumartesi günü ama esgiden bu şindi gahdı gızın çoğ yakın üç arkadaşı gıza alınan gıyafetleri gëyer oğlan evüñe el öpme: gederdi o gün ağışama gada: o gıyafetlerle duru:du gızın gıyafetlerini gösferi:

Ayşe DEMİRCİ

...asgeri kademelerde o gündeki atalarımız kurtuluş savaşı zamanlarında asgeri kademelerde o silah tamiri ilk bura: geldiklerinde da: metalı bilmezike: o şeyşana dedğimiz dolma tüfekler tek tüfekler fişşek deyil de içine barıdını şeyşana tüfegler çıbığıla sıhşdırıyorsuñ bezile barıdı üsdüne saşma içine fişşek oluřduruyorsuñ yaklaşık yüz yıllık tarijmiz var hocam yalnız bizim köyün esgiden marangozluğ ya:ni öküz ğağnısı o isbit tekerle: inşaad usdalığı hemen hemen geriye dorđu hep sanat ruhu vardı köyde hocam tüfegciligden önce de marangozluğ ğağnı tekerleri öküz ğağnıları burda meşurmuşmuş aynı tüfegcilig gibi geriye dorđu ğene de malcılığ veya sadece kendi ye:ceđi içece:đi için bizim otuz kırđ davarımız vardı keçimiz vardı hemen hemen her evde olmasa da iki evden birinde büyükbaş hayvan vardı sütünden yourdundan yararlanmak için ama şu anda davar varsa davar olma:niñ da ineg olurdu hocam artık son on beş yıldır bir tane büyük ve küçükbaş hayvan yoğ

Yaşar AKTAş

DERLEME YAPILAN KAYNAK KİşİLERLE İLGİLİ BİLGİLER

<u>Adı Soyadı</u>	<u>Yaşı</u>	<u>Kısaltması</u>
Ayşe Demirci	50	AD
Elif Kenar	22	EK
Elif Özcan	21	EÖ
Fatmana Sandal	54	FS
Günay Tural	58	GT
Hüseyin Aslan	80	HA
İsa Erdoğan	52	İE
Mahire Demirci	78	MD
Yaşar Aktaş	55	YA

SUMMARY

Dialectology surveys have an important place in language arts. Although the beginning of the dialectology surveys for Turkish can not be taken as clear information, we can take it to Kashgarli Mahmud. In Turkey, the dialect studies have seriously started with Ahmet Caferoglu and continued for many years in his pioneering period. Recently, one of the regions where dialect studies have been done is the town of Huğlu bound to the Beyşehir district of Konya.

Located on the south-west of Konya, approximately 130 km from Konya and 35 km from Beyşehir, is the town of Huğlu. The rifles produced in the rifle factory in the town are exported domestically and abroad. 80% of the population make their living from rifle production. The remaining part deals with trade. Because of the ruggedness of the region and the small amount of agricultural land, agriculture is less tested. There is almost no tractor in the town. Animal husbandry has been an important source of livelihood in the past few years. The region, which dates back to 70-80 years ago, has its own dialect features. It is possible to know whether one is from Huğlu by looking at the conversation of a person in and around Beyşehir. We can say that the dialect of the region reflects the language characteristics of Turkmens more.

In this study, it was attempted to determine the phonetic and morphological features of Turkmen from the standard Turkish Turkic.

The following are the findings regarding the region of Huğlu:

* The closed e (è) and palate n (ñ) are widely used in the region, which are found in the historical texts of the Turkic people and which persist in their existence in many Anatolian dialects.

* Consonant falls and syllabic fusion are widely used in the secondary long prominent area from the last square.

* It seems that the great vowel harmony and small vowel harmony is strong except for some exceptions.

* Progressive and regressive consonant similarities are frequently encountered in the region.

* The instrumental is also found in the form + Xlan / + XnAn / + XA, although it is usually used with + XIA.

* The first uniqueness of the pronoun is usually used as - (X) ñ. - (X) m is used very little.

* Present-time mode is variable. It seems that the addition of -yor / -yuru / -yol / -yo / -yyo / -yyor / -yur / -i / -yy suffices to satisfy this mode.

* The phonetic and morphological characteristics of the town of Huğlu have been attempted to be determined in the study.

KAYNAKÇA

- BANGUOĞLU, Tahsin (2007). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- BURAN, Ahmet (2008). *Makaleler*. Ankara: Turkish Studies.
- DEMİR, Nurettin (1996). "Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi". *Uluslararası Türk Dili Kurultayı* (23-27 Eylül 1996). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- DEMİR, Nurettin-YILMAZ, Emine (2012). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yay.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (1983). *Kars İli Ağızları*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yay.
- ERDEM, Mehmet Dursun-GÜL Münteha (2006). "Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi". *Karadeniz Araştırmaları* (11): 111-148.
- ERGİN, Muharrem (1998). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayımları Tanıtım.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1999). "Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler". *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni* (9 Mayıs 1997). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 4-13.
- GÜLENSOY, Tuncer (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- GÜLENSOY, Tuncer (1999). "Ağız Araştırmalarının Bugünkü Durumu". *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni* (9 Mayıs 1997). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 16-21.
- GÜLENSOY, Tuncer (2000). *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yay.
- KARAAĞAÇ, Günay (2015). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yay.
- KARAHAN, Leyla (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1994). *Kıpçak Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- KORKMAZ, Zeynep (1971). "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapıyla İlgili Sorunu". *TDAY-Belleteri*: 21-32.
- KORKMAZ, Zeynep (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- KORKMAZ, Zeynep (2003). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- KORKMAZ, Zeynep-ERCİLASUN, Ahmet Bican vd. (2010). *Türk Dili ve Kompozisyon*. Bursa: Ekin Yay.
- KÜÇÜKBALLI, Fatih Numan-YASTI, Mehmet (2015). "Sarayönü Yörük ve Türkmen Ağızlarının Belirgin Dil Özellikleri". *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu*. ed. Hasan Bahar. (24-26 Ekim 2014). Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 453-484.
- SAĞIR, Mukim (2002). "Ses Olayları Bakımından Anadolu Ağızları". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (20): 1-7.
- TEKİN, Talat (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: Simurg Yay.
- TOPALOĞLU, Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ÜÇOK, Necip (1951). *Genel Fonetik*. İstanbul: İbrahim Horoz Matbaası.
- VURAL, Hanifi-BÖLER Tuncay (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yay.
- YAVUZ, Orhan (1991). "Türkçede Kapalı E". *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi* (6): 271-306.
- YILMAZ, Emine (1991). "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü". *Türk Dilleri Araştırmaları*: 151-156.